

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Effectiviteit van gebruiksadviezen bij diffuus lood in Zaanstad

Rapportage voor de werkgroep Diffuus Lood

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Inhoud

1. Doelstelling
2. Aanpak
3. Respons
4. Kort resumé bevindingen
5. Conclusie
6. Discussie
7. Aanvelingen

Rapportage voor WG Diffuus Lood | 3 juni 2020

Doelstelling

- Het verkrijgen van een eerste inschatting van de effectiviteit van gebruiksadvies bij diffuus lood in de bodem. Uitgedrukt in het bereik van de communicatie en de mate waarin dit leidt tot extra maatregelen om blootstelling te beperken;

- Het gaat hierbij niet om zaken, die men om verschillende redenen, toch al doet. Menselijk gedrag kan al gezondheidsbescherming in zich hebben. Bij effectiviteit van gebruiksadvies gaat het om de extra reductie van de blootstelling t.o.v. dit basisniveau als een gevolg van communicatie

- Ontwikkelen van een goed gedocumenteerde (herhaalbare) methodiek voor het optimaliseren en meten van de effectiviteit van gebruiksadviezen over diffuus lood samen met provincies, gemeenten en GGD-en.

Aanpak

- Brief met uitnodiging tot deelname aan onderzoek namens GGD, RIVM en gemeente in drie wijken in Zaanstad. Alle huishoudens (5785) aangeschreven
- Vragenlijstonderzoek. Vragenlijst uitgezet via NetQ Internet vragenlijst software van de Gemeente Zaanstad
- Kwaliteit van de folder ‘Let op Lood’ onderzocht met interviews
- Vragenlijst, verbeterde folder, handleiding voor het opzetten van het onderzoek, etc. krijgen een plek in een via Internet te raadplegen toolkit

Respons

- Respons bij enquetes is tegenwoordig 10-15 procent. In Zaanstad 531 (digitaal) en 8 (schriftelijk) = 539 (9,45 %). Benodigd volgens steekproefformule: 461 respondenten

- Hoewel de omvang van de response groot genoeg is, wijkt de samenstelling van de respons af van de opbouw van de populatie in de drie wijken (te veel mannen (62 %) , 42% is 55-70 jaar, 98 % is huiseigenaar, 91 % heeft een tuin, te weinig laagopgeleiden)

- De resultaten zijn daarom indicatief (niet volledig representatief) voor de bewoners van de drie wijken

Kort resumé van bevindingen (1/2)

- 60 % van de respondenten herinnert zich geïnformeerd te zijn over diffuus lood. Dit komt vaker voor bij respondenten van wie de tuin onderzocht is op lood
- Folders en brieven van de gemeente, ontvangen aan huis, zijn met afstand het belangrijkste communicatiemiddel
- Opvattingen over gezondheidseffecten van diffuus lood gaan uit van schade aan organen
- 10 procent van de respondenten neemt als een gevolg van communicatie extra maatregelen (t.o.v het basisniveau) om blootstelling te beperken

Kort resumé van bevindingen (2/2)

- Het gaat vooral om zelf handen wassen of het handen wassen van kinderen

- Ouders van kinderen van 0-6 jaar en respondenten met kinderen van 0-6 jaar spelend in de tuin nemen bij een 0.05 significatieniveau vaker maatregelen. Bij een strenger significantieniveau (0.01) verdwijnen de effecten

- Vanwege de kleine groep (N=57) durven we hier geen harde uitspraken over te doen.

Conclusie (1/3)

- Informatieverwerking door de respondenten is betrekkelijk passief. Men raakt geïnformeerd door folders en brieven aan huis; Ook als een gevolg van bodemonderzoek in de eigen tuin raakt men beter geïnformeerd

- Respondenten zoeken zelf nauwelijks naar informatie; hierdoor worden veel van de gemeentelijke communicatiemiddelen maar beperkt gebruikt

Conclusie (2/3)

- Het denken van respondenten over blootstelling aan lood en ziekte hierdoor is redelijk correct, maar er zijn verbeterpunten

- De gedachtegang is nogal ruw en eenvoudig, waarbij men vooral denkt aan schade aan organen door langdurige blootstelling aan hoge doses

- Met name het idee dat er voor de blootstelling aan lood geen veilige waarde is en dat het vooral van invloed is op het intelligentiequotiënt van jonge kinderen, zou bij voorkeur beter in de basiskennis verankerd worden.

Conclusie (3/3)

- Het aandeel van de respondenten dat maatregelen neemt om blootstelling terug te brengen als een gevolg van gemeentelijke communicatie is lager dan de veronderstellingen hierover door expert.

- Op basis van de lokatiespecifieke gebruiksadviezen in Zaanstad had men een extra reductie in de blootstelling van 50% verwacht

- 10 % van de respondenten neemt als een gevolg van communicatie extra maatregelen t.o.v het basisniveau. De meest genomen maatregel is het vaker handenwassen van henzelf of van kinderen.

Discussie

- De vertekening door selectie in de steekproef kan het gevolg zijn van het aanschrijven van huishoudens. Wellicht in een vervolg te voorkomen door met gemeentelijke bestanden personen te selecteren. Dit kan echter ook de respons drukken

- Als Zaanstad een ‘best case’ is, kan er bij andere gemeenten wellicht een lagere effectiviteit verwacht worden. Maar als de inwoners van Zaanstad door de grote hoeveelheid aandacht voor lood in de bodem en gewenning, hun belangstelling voor het onderwerp kwijtgeraakt zijn, kan niet zo makkelijk beredeneerd worden dat de effectiviteit van gebruiksadvies bij diffuus lood in andere gemeenten waarschijnlijk lager zal liggen.

Aanbevelingen (1/3)

- Voer het onderzoek ook in andere gemeenten uit om meer zekerheid te krijgen over de waarde voor de effectiviteit van gebruiksadvies, die in het bodembeleid en in een MKBA op de maatregelen voor bodemlood gebruikt kunnen worden;

- Gebruik in dit vervolgonderzoek de materialen en instructies die hiervoor beschikbaar gesteld worden. Parallel aan de rapportage over het onderzoek naar de effectiviteit van gebruiksadvies (dit rapport) ontwikkeld het RIVM samen met GGD-en, provincie en gemeenten een ‘communicatietoolkit’. In deze toolkit worden allerlei praktische zaken ten behoeve van communicatie over diffuus lood in de bodem en het onderzoek naar de effectiviteit ervan aangeboden.

Aanbevelingen (2/3)

- Uit oogpunt van kosteneffectiviteit is het belangrijk dat het bereik van communicatiemiddelen getoetst wordt. Zo blijkt bijvoorbeeld dat een filmpje van de gemeente Zaanstad over bodemonderzoek en -sanering vrijwel niet bekeken wordt;

- Ga vooral door met het geven van gebruiksadviezen als beheersmaatregel. Hoewel het percentage voor de effectiviteit, zoals gevonden in Zaanstad, lager ligt dan de waarde waarmee gerekend wordt in de MKBA, is het saldo van kosten en baten over het algemeen nog steeds positief (zie Vergeer, 2017, p.8). Daarbij komt dat in Europees verband afgesproken is dat burgers recht hebben op actieve communicatie over omgevingsfactoren door de overheid

Aanbevelingen (3/3)

- Aanvullend op de huidige praktijk, kan er meer rekening gehouden worden met de levensfase van inwoners. Zij zullen ontvankelijker zijn voor informatie over diffuus lood bij verhuizingen, de aankoop van een huis en de geboorte van kinderen;

- Hou er rekening mee dat, hoewel hier onzekerheid over is, Zaanstad uit communicatie oogpunt inderdaad een ‘best case’ is . Dat impliceert dat de effectiviteit van gebruiksadvies in de praktijk een stuk lager is dan de gehanteerde percentages in de MKBA. Het gevolg hiervan is dat er vaker gekozen zal moeten worden voor fysieke maatregelen; het saneren van grond. Dit zal gevolgen hebben voor de kosten van de risicobeheersing van diffuus lood in de bodem.